
VITAZÁRÓ

ALFÖLDY JENŐ

Még egyszer: költészet és politika

Tanulságok egy vitához

A *Palócjöld* szerkesztőinek megtisztelő fölkérésére írtam a folyóirat 1984/5. számában megjelent, *Kisérlet* alcímű vitaindító cikkemet a költészet és a politika kölcsönösségeinek mai helyzetéről, vázlatos történeti és elvi összefüggéseiről, arról, ami közös és arról, ami nem szükségképpen közös bennük. Számos hasznos tanulással (is) szolgált ez a polémia, mely több mint egy esztendeig tartott, s a kéthavonként megjelenő periodika hét számában, összesen tizennyolc közleményre rúgott e sorok írásáig.

Hagyomány, hogy a vitaindító szerzője utólag igyekszik összegezni a tanulságokat, kiszűri a pozitívumokat, egyeztetni az ellentétes véleményeket, egyetért és nem ért egyet, a többiek felszólamlása nyomán fölülbírálja saját tévedéseit, s helyreigazítja a vitapartnerei nyilvánvaló félreértéseiből származó, mellékutakra terelő gondolkodói mozdulatait.

Kezdem az utóbbival.

Az első hozzászóló, *Gyertyán Ervin*, fejlett politikai és esztétikai kultúrára valló cikkében, alaposan félreértette vitaindító eszme-futtatásom ex-
pozícióját, s így, ha csak részben is, rossz irányba vitte a közös gondolkodást.

Földíczem a *Kisérlet* első részében felvázoltakat – most már újabb erőfeszítéseket téve arra, hogy félreérthetetlen legyek.

Költészet és politika összetartozása nyilvánvaló, a magyar és világirodalom számos és számtalan művének tanúsága szerint. Mégis beszélni kell róla, elvi megalapozást kell adnunk hozzá, mert manapság egyre többen bizonygatják, hogy költészet és politika többé nem tartozik össze, kapcsolatuk egyszer és mindenkorra felbomlott, sőt, mi több, fölöslegessé vált. Egyre többet hallok arról, tudós férfiaktól, hogy a politika véglegesen áttevődött más területekre, más műfajokba – epikába, filmbe, társadalomtudományba, publicisztikába, hivatásos politikusok és népképviseltek napi tevékenységébe.

Ezután következett cikkemben egy udvariasnak szánt fordulat – ezt szó szerint idézem: „*Elismerem, van ennek a gondolkodásnak realitása és elméleti megalapozottsága*”. Mondhattam volna így is, ha kedvelem a nagyképű fordulatokat: „*Megengedem...*” és így tovább. Ekkor talán nincs félreértés. És azt sem értik félre, hogy mit „*ismerek el*”, vagy „*engedek*” meg. Mert utána idézet következik a filozófiai lexikonból, mely a kommunizmus megfelelő fejlettségi fokán –, melytől persze, igen messzire vagyunk – *lehetségesnek tartja a politika eltűnését életünkől*.

Micsoda indulatokat hívtam ki ezzel magam ellen! A teleologikus gondolkodásmódot a tisztelt vitapartnerek egy része akkora istenkáromlásnak tartja a defenzíva, a katasztrófizmus, a kautskyánus célvesztés kötelezőnek vélt divatja idején, hogy indulatukban már nem olvassák tovább az ember sorait korunk eretnekének – ez én volnék –, aki gyerekkora óta gondolkodása legközepében tudja a kommunista kiáltványt, s ezt semmi nem kezdhetette ki azóta tudatában, jöllehet, sok mindenben megtanult kételkedni.

Mert, hogy is folytatódott az a cikk? Úgy, hogy lám, a lexikonban a *köztudott* szintjén is megfogalmazódik az, amit mint majdani lehetőséget, mint teleologikusan tételezettet, magam is elfogadok ugyan, de csak „platói messzeségbe” helyezve, de nem ránk, mai emberekre, de nem, de legkevésbé sem a mai és holnapi költőkre nézve! És most ismét szó szerint idézem soraimat: *„Semmiképpen se szeretném – szándékomat, illetékességi körömet meghaladóan – kisebbíteni azokat az eredményeket, amelyeket a szocializmus céljait követő Magyarország ezen a téren – a demokratikus fórumok megteremtésének terén máig elért. Mégis, a közéleti demokráciának, a bazai hírközlésnek, vagy akár csak az emberi mindennapos érintkezés szociabilitásának és demokratizmusának túlbecsülését érzem ki ezekből az érvekből”* –, mármint azokéból, akik szerint a költészet politikai töltése fölöslegessé vált. Más szavakkal: az eredményeket elismerve sem vagyok hajlandó apologetikusan beszélni a napjainkig elért szocialista demokráciáról, mely olyan tökéletes, hogy immár nyugodtan rábízhatom magam a politikusok döntésire, a tévé s az újságok minden szavát, minden kommentárát vakon elhihetem, egycnjogúnak tarthatom magam a packázó hivatalnokka!, a hatalmaskodó fölöttessel, a nálam agresszívabb és a „finoman” manipuláló emberekkel. Nem! Ebben a kaotikus, értékvesztéssel fenyegetett világban is szeretném a kezemben tartani sorsom fonálát, ha máshogy nem lehetséges, akkor a papíron, és ha úgy sem lehetséges, akkor a tudatom legmélyén, ami már csak egyetlen ember szabadsága, de még mindig szabadság; ezt tanultam legnagyobb citoyen-kortársaimtól, *Jorge Sempruntól* és *Lengyel Józseftől*, a háborúban bujkáló *Vas István* verseiből, *Benjámin László*, *Tamási Lajos* csakazértis-szocialista költészetéből – és így tovább.

Nagyon nehéz egyetértve vitatkozni valakivel. A lényegben, a tárgyhoz tartozó lényegben ugyanis egyetértünk Gyertyánnal. Mégis vitatkoznom kell vele –, mert úgy tesz, mintha nem értenék egyet. Úgy tesz, mintha én kifelé csupán az állampolgári lojalitás nevében gyakorolt politikai megnyilatkozásokat tartanám kívánatosnak, befelé megelégednék valamilyen szubjektív tisztességgel, amit olyannyira elismer – és ezért fogadja külön köszönetemet –, hogy egyenesen közös tanítómesterünk, *Komlós Aladár* erkölcsi minőségével ajándékoz meg. Úgy tesz, mintha szavaimból nem lett volna nyilvánvaló: azt szeretném, ha a magyar költők szabadságélménye, szabadságakarata nem csupán a belső, „lelki” integritás dolga lenne a jövőben, hanem továbbra is megosztaná az embertársaikkal, ha nem a verseikben, mert ebben valami megakadályozza őket, (erről jócskán lehetne töprengeni, miért is van így!), akkor legalább a publicisztikájukban. A szabadság ugyanis nem csak az ember saját szabadságának szükséglete; szükségletem a többi ember szabadsága is!

Talán hangvételem radikalizmusát kevesellte Gyertyán Ervin? Talán egy vitaindító cikknek az a feladata, hogy problémák exponálása helyett, „lírai igénnyel és hevülettel” pótoljon radikálisan politizáló költői műveket? Nos,

készséggel vállalom a legnagyobb fokú radikalizmust, amit az elmúlt évben nyilvános hazai fórumon hallottam. A Magyar Televízió műsorában mondta a kilencvenéves *Szent-Györgyi Albert*: „*Azt mondják, a tudós ne politizáljon. Hát, ki politizáljon? Azok a barom politikusok? Elpusztítanák a világot!*”

Szerénységre kötelez, hogy én nyilván nem használhatok olyan szavakat, mint a tudós, akinek világraszóló tettei voltak a Hitler-ellenes politikai harcokban is, a tudományos életben is. De annyit mondhatok: „*Azt mondják, a költő ne politizáljon. Hát ki politizáljon? Azok a politikusok? Elpusztítanák a világot!*” Szent-Györgyi Albert személye minden mai politikusot önkéntelen főhajtásra kell, hogy készteszen, még a saját lakóhelyén is, ezért hangozhatott el a televízió nyilvánossága előtt ez a kemény mondat. Nem is tiltakozott semmiféle Edward király, mondván: „*Máglyára! ell igen kemény –*”, mert önkéntes nélkül nem tiltakozhatott volna. Szent-Györgyi szavait nemcsak tekintélye okán kell tisztelnünk. Hanem azért, mert minden gondolkodó, minden művész, minden értelmiségi és minden közösségi ember illetékességét, jogát, ha ugyan nem köteleességét kiáltotta világgá. Nem tudom, akad-e valaki, közíró kollégáim között, aki majd „váteszi”, „tizenkilencedik századi” és így „korszerűtlen” magatartásformának nyilvánítja a tudós szavait.

Szívesen vállalom a radikálisabb magatartásformát, ha Gyertyán úgy kívánja. Am a realitásokat, az adott körülményeket is tiszteletben kell tartanom, nemcsak a radikalitás elvét. A mai, reformokért kiáltó korban erre van szükség; a mai helyzet úgy kívánja, hogy ne kockáztassuk, hanem szívesen tágítsuk a demokratikus jogok körét. A költők politikai bátorságát mindig tiszteltem, nem kívánnám mesterségesen szítani, mint valami szurkoló a gladiátorokét az arénában. Én pusztán féltém a jogaikat a politizálásra, s tőlem telhetően védem és megbecsülöm, amit eddig elértek, meg amit ezután elérnek. A reformok embere – mint azt egyik vitatársam bölcsen megjegyezte – mindig egyszerre törekszik a már elért eredmények megtartására és az újak kivívására. Ma senki nem foglalkozik azzal a kérdéssel, hogy miért, mely pillanatban, minek a hatására alakult úgy, hogy irodalmi „ellenzékéről” beszélhetünk. De miközben ezt az áldatlan helyzetet egyre éleződni látom, akárkinek legyen igaza, azt az aggodalmamat sehogysm hallgathatom el, hogy a feszültség növekedésével egyre inkább veszélybe kerülnek azok a korábbi vívmányok az irodalmi, szellemi közéletben, amelyekért néhány – manapság „ellenzékiként” elkönnyvelt – író is fáradozott.

Aggaszt az irodalom –, különösen a költészet – társadalmi „aláminősítése” is. Lehet, hogy igaza van *Szerdabelyi Istvánnak*: „*Mi van, ha – nem napjainkban, hanem irodalomtörténeti léptékben is érzékelhető idő óta – a költészet egésze került bullámvolgybe? Ha a politikai költészet apálya csak e nagyobb mozgás része? ... mert egy műfajváltás időszakát éljük? Ha a kor, amelyben élünk, immáron más műformákban kínál kedvezőbb lehetőséget, nem a lírának?*” Igaza lehet, csak annak az úgynek szeretném megnyerni vitatársamat: ne akarja sürgetni a líra halálát, amíg a líra él, hanem inkább segítse életben maradni. Óriási energialehetőségek rejlenek benne továbbra is. Ha velem együtt elismeri – ahogy más alkalommal megtette –, hogy például *Ladányi Mihály* költészete meg tudta őrizni a magyar politikai líra hagyományos tekintélyét s erejét, akkor talán ő sem mondja,

hogy egy fecske nem csinál nyarat, hanem inkább velem együtt örül, mert ime, van egy igaz Sodomában. No, de nemcsak egy „igaz” van, hanem gyönyörű listát írhatnak ide, a most már szenioroknak számító Vas Istvántól, az ifjú *Szőcs Gézáig*, hanem tartanék attól, hogy valaki mindig óhatatlanul kimarad az ilyen rögtönzött névsorolvasásokból. Miért is ne örülhetne velem együtt Szerdahelyi István, ha majdan látná politikában is kiemelkedő lírikusaink utánpótlását, (melyben ma kétségtelenül elvi zavarodottság tapasztalható, ahogy ezt a vita egyik – ifjú évjáráthoz tartozó – költő résztvevője, *Petőcz András* szavai tükrözik)? Miért is ne örülhetne a szegénység ellen tiltakozó, békét követelő, a szocializmus eredeti értékfogalmaihoz szenvedélyesen ragaszkodó, korszerű hazafiságra és internacionalizmusra törekvő, a közösségi tulajdon sérelmei ellen tiltakozó költők új kirajzásának? Talán az érzelmeket sokallja, melyek a lírában mindezeket az elveket, meggyőződéseket hordozzák, kísérik és kifejezésre juttatják? Az érzelmeinknek mindig jelentőségük lesz az emberi megnyilatkozásokban, a ráció sosem fogja mindenestül pótolni őket.

Igaz, Gyertyán Ervin is érinti ezt az észcentrikus gondolkodásmódot, de más összefüggésben, s a racionalizmus elvéhez ilyen értelemben magam is ragaszkodom: „Örvedetesen felértékelődött kulturális közvéleményünkben a teoretikus irodalom, megnőtt az érdeklődés ... a politológia, a szociológia, a história tudományai, a memoárok és visszaemlékezések iránt. Mintha a csak lírai igénnyel és bevülettel politizáló népből, epikai és tudományos igénnyel is politizáló néppé lettünk volna, vagy legalábbis úton vagyunk efelé. De ez önmagában nem magyarázza, nem magyarázhatja a politikai költészet háttérbe szorulását, hiszen ... ez nem pótszer, nem prótézis, hanem költői dimenzió, amelyben a lírikus közösségi élményei és céljai fogalmazódnak meg, s amely nélkül egy költészet éppúgy csonka, egyoldalú, mint az individuális élményvilág – a szerelem, a családi érzés, a lételemény stb., stb. – megfogalmazása nélkül”. – Lám, ilyenfajta racionalizmus és intellektualizmus mellett is fontosnak minősülhet az, hogy a politikai líra továbbra is az elismert költői megnyilatkozási formák közé számíton. Mert a politikai líra sem „lírízál”, különösen, ha korszerű.

Mindemellett fontosnak tartom Gyertyán e gondolataihoz *Héra Zoltán* kiegészítő megjegyzéseit: „Akik a nagy költészet esztétikai problémaszintjén voltak politikai költők a legutóbbi három-négy évtizedben, ... azok egész költészetükkel emelkedtek ki, s nem csupán annak politikai részével. Bár némelyikükénél a hangsúlyelosztás olyanformán alakult, hogy szembeütnő lett a közérdekűség, a politikum nem külön szenvedélyük volt, hanem megkerülhetetlen, számukra nélkülözhetetlen eleme annak a komplex világnak, amit mint saját költői világot kialakítottak, vonzódom, úgyszólván minden iránt, ami korunkban érvényes, eredeti alakzatokban felmutatható létdráma.” S *Héra Zoltán* – nemzedéke legjobbainak útját áttekintve – kiemeltet: a politikum ennek a teljes embert igénybe vevő létdramának elterphetetlen részeként formálódott verseikben, költői eszméikedésükben. Szerinte nem érdemes „tisztá politikumról” beszélni, miként politikamentes „tisztá költészetről”, vagy „tisztá esztétikumról” sem – a politikai vers a felszabadulás utáni években föllépő, forradalmi költőnemzedék kezén gyakran nemcsak politikai, hanem szerelmi, esetleg családtörténeti, „panteisztikus”, vagy „kozmosz” költemény egyúttal. Esetleg – teszem hozzá – inkább tartozik az etika, mint a politika körébe. Vagy egyformán mindket-

tőbbe. Mint például az alig több mint huszonekét éves *Petőfi* verse, *A világ és én* (1845. január). Íme néhány sor belőle: „*Megvetésem és utálatomnak Hitvány tárgya, ember, a neved!*”; *Szolgaszarnok! vagy nyalod mas talpát, Avagy talpad mással nyalatod*. S a záró sorok: „*És ha tetszik engem fölemelned, Am emelj fel, mint bálványodat; Ha fölültetsz fejed te-tejére, Majd kirúgom szolgáljogadat!*” Ki tudná megmondani, vajon morális, vagy forradalmi töltése az erősebb? S mindezekről vajon elválasztható-e az esztétikai határfok, a nyelvi expresszivitás, a jóra való agresszivitás lélektani működése?

Héra Zoltán földézi tanulmányában a *Kosztolányi* kezdeményezte Adypört, s kimutatja: a „tisztá” politikum nem párolható le Ady költészetéből, mint tengerből a só, mert Ady kozmoszában a szerelemtől, az évezredek történelmi kínoktól, a nacionalizmust megcsúfoló, mert megszenvedett magyarságmélenytől, európaiságtól képtelen elkülöníteni a politikát. Kosztolányi „hazafias” verse viszont –, melyet politikai költeménynek szánt – szentimentális, személyes hitel híján való munka, s ama érvelése, hogy Adynál több joga van a „nemzeti” költő rangjára, mert ősei részt vettek a szabadságharcban – már-már komikus hivatkozási alap. Hozzá is tehetem: Kosztolányi ezzel a „polgári” költő rangját is kockára dobta, mert az erény átörökölhetőségének feudális álláspontjára helyezkedett. Mindebben egyetértünk Hérával, gondolom, Kosztolányi nélkülözhetetlen költői és írói vívmányainak közös megbecsüléséről el nem felejtkezve, hiszen ő írta a *Magyar költő sikolya Európa költőibez-t*, a *Költő a huszadik században-t*, s még egy sereg közéleti verset, satírárt. Am egy vitatható következtetési mód láncolatát is érzékelem Héra esszéangú írásában.

Saját nemzedékéről, a NÉKOSZ-ifjúság költőiről úgy beszél, hogy „*Többségükben paraszti környezetben felnöve plebejusok voltak, megpróbáltjai az elmaradottságnak, a szegénységnek, a szociális igazságtalanság kirívó és ravasz-lappangó formáinak, azonkívül, hogy természetes beavatottjai minden életet rejtelvények és emelkedettségnek*”. Ez így nagyra értékelhető, mert nem öröklődésről van szó az eredetben, hanem személyes élményekről, tapasztalatokról. Mégis figyelmeztetnem kell arra, ami a gondolatmenetből és a továbbiakból kimaradt: *ettől* még senki sem lesz külön költő, ahhoz nyelvi talentum, költői megszállottság is kell, és az okosságot, a költői találatkonyságot, a helyes gondolkodásra való képességet se hagyjuk ki a számításból. S a jellem erejét: ismeretes, hogy a két háború közt nemcsak Illyés Gyulák váltak ki ebből a környezetből, hanem mások is, akiket nem szívesen említünk. A költői teljesítményt nem determinálja szükségképpen a személyes eredet, a neveltetés, a környezet; itt is hatalmas jelentősége lehet az egyéni döntésnek, a szabad választásnak, az intellektuális és etikai erőnek. A megszenvedettség nem szűkíthető le a fizikai kínokra – az értelmiség, ha kisebb számban is, mindig kapott jelentős utánéplést a felsőbb osztályok önkéntes kivetettjeiből és „renegátjaiból”. Kosztolányi gondolkodása azért erősen hibáztatható, mert azt mondja: Petőfitől elfogadja a társadalmi forradalmárt, a lázadót, mert a köznépből jött – Adytól nem fogadja el, mert nemesi származék. Ha ezt összevetjük a saját szabadságharcos őseire való hivatkozással, még kedvezőtlenebb lesz a kép a következtetési módjáról: származási determinizmus ez.

Sík Csaba is rokon szempontokra figyelmeztet: hasonló körülmények, hasonló képességű gyéneket is eltérő erkölcsi értékű cselekedetekre ösztö-

nözhetnek –, itt szembeállítja a megalkuvó, cenzorral együttműködő *Tassót* és a máglyát vállaló *Giordano Brunót*. S megfogalmazza a maga csendes módján a viselkedésbeli radikalizmusnál hatékonyabb gondolatot: „A történetből, ha idejétmúlt szerepek igazolása nem is, az a tanulság azonban mindenképpen kiolvasható: { ahol az író csak fenyegetés, veszély vállalása árán gyakorolhatja mesterségét, az igazság kimondását, jelen van az írói erkölcsstelenség lehetősége, a hivatását gyakorló ember jellemétől függetlenül”. Ehhez csak annyit: a jellem sem lebecsülendő ebben az összefüggésben. A jellemtől függ, hogy miként él a tőle függetlenül meglevő „lehetőségekkel”.

A vitaindítóban már jeleztem: „Szó sincs arról, hogy minél politizáltabb valamely költő lírája, annál értékesebb; ez vulgáris és szektás felfogás, melyet az elmúlt korszakban szerencsésen meghaladtunk.” A magyar és világlíra legnagyobb alakjai rendszeren azért lehettek kiemelkedő művészekké, mert az emberi teljesség színpébjéből a politikai, közéleti költészet színei sem hiányoztak életművükben. A politikumnak a költészet szempontjából, körülbelül ugyanolyan jelentősége van, mint a szerelemnek, a természetlélménynek, a családnak – és így tovább; alkat, helyzet, fogékonyság és választás kérdése, hogy a mindnyájunkban meglevő emberi tartalom, milyen témakörben, az emberi létezés mely tartományában fejeződik ki egy-egy költészetben.

Mégis előállt az a helyzet, hogy nem is olyan régen – kritikusi működésem tíz-tizenöt évvel ezelőtti szakaszában – még azért kellett csatározni szerkesztőkkel, régibb kritikusokkal és más közművelődési emberekkel, hogy a nem politizáló líra, magas esztétikai színvonal esetén, kapjon ugyanolyan polgárjogot, mint a politizáló (vagy legalább hasonló), manapság viszont a politizáló líra rangjáért, megbecsüléséért kell szót emelni.

Vitátságamnak, *Tandori Dezső*nek lehet a legkevesebb oka arra, hogy nekem bizonyítsa: minden igaz líra „köz”-ügy, *Rilke* éppúgy, mint *Brecht*, *Weöres* éppúgy, mint *Illyés*, *Trakl* éppúgy, mint *Majakovszkij*. S ahogy azt annak idején sorozatosan igyekeztem bizonygatni: *Tandori* éppúgy, mint *Ladányi* vagy *Szentmihályi Szabó Péter*. A költészet mindenkor paradoxona, hogy – ellentétben a „való világgal” – a költői univerzum lehet „kis” és lehet „nagy” univerzum, s ez körülbelül úgy magyarázható, hogy a végtelenség „benne lehet” egy vízcseppben is, az összefüggő világóceánban is. Vitázva is mindig tiszteltem *Tandori* költői világát, stílus teremtető talentumát, költői szemléletünkbe fordulatot hozó – noha nem „kötelezően” követni való – újító képességét. S minthogy semmivel sem igényel többet, mint a nagy és kis költői „világok” demokráciáját –, nincs is vele vitám.

Más a helyzet *Petőcz András*sal, aki merő konzervativizmusnak, idejétmúlt közhelynek minősíti a politikai líra melletti kiállást, s az esztétikai „progresszió” elé vetett akadálynak tünteti föl. „Nem napjaink igénye ez” – jelenti ki, miután kellőképpen jelezte toleranciáját minden irányban; szerényebben hozzá is teszi: „nem kifejezetten az én igényem”. S egyebek közt így jellemzi a „mai fiatal költészet” (ő beszél róla így!) egyik fő törekvését: „... a klasszikus avantgarde irányzatokkal ellentétben, melyektől nem volt idegen a politika felvállalása, a mai törekvések egyértelműen politikamentesek, kevésbé kifelé fordulók, a költészet SZÖVETÉT és az

egyént vizsgálják... mondandójuk szinte mindig elsősorban művészi és emberi, soha nem politikai. Erősödében van a nyelv mint művészi közegfeljogás, és ez a társadalmi szerepvállalás tagadását eredményezi." S hogy mindezek újdonságértékét tovább fokozza: „A vizuális költészet kissé kézműves jellegétől idegen a vátesz szerepe és a pátosz is”. Mintha tele volna líránk Váci Mihály óta patetikus „váteszekkel”; mintha ezért ágáltam volna.

Nemcsak Petőcz él azzal az érvelési móddal, hogy elővesz egy elavult közéleti líratípust – a váteszit – és azon veri el a port, hogy aztán helyébe állíthassa a politikai költészetet egészében elvető, mellőző vagy fölöslegesnek beállító lírakonceptcióját. „Magasabb” helyekről is gyakran hallok ezt, aggódva azért az egészségesebb közművelődési állapotért, melyben a politikai maga módján „partnere” volt a költőnek és viszont, noha – mint Sik Csaba utal erre Vas Istvánt idézve (*Magyar Józseffel és rokon gondolatokat fejtve ki*) volt már példa rá, lásd *Ady és Jászai, Gorkij és Lenin*, vagy akár *Heine és Marx* esetét.

Nem az a baj, hogy Petőcz Andrásnak nincs ínyére a politikai költészet –, ehhez minden jogát tiszteletben tartom. De azt nem fogadhatom el tőle, hogy ennek érvényességi körét kiterjeszti líránk egészére. Tudomásul kell vennie: a poétikai divatok nem jobbak, mint a politikai divatok! S beláthatja: míg ő mai poétikai divatokat propagál, addig én nem valamilyen politikai divatot, hanem általában a politizáló líra tekintélyét, rangját, lehetőségeit igyekszem védelmezni. Hozzátevé, hogy a poétikai divatok, múltó áramlatok sokszor termékenyítőleg hatnak a stílustörténetben, de csak akkor, ha nem merevülnek dogmákká, ha merevségükben nem válnak érték-kirekesztővé, s így – akaratlanul – haladást fékezővé. Így lehetett például előrelendítő erő a Nyugatosok lírájában a dekadencia.

Végezetül köszönetet mondok mindazoknak, akik megtisztelték a folyóiratot, az olvasókat és személyemet hozzászólásukkal, konstruktív szándékú gondolataikkal. Nem idézhettem föl a vita egész menetét – a lényegre szorítottam. A vitában előfordult, személyem elleni megnyilvánulásokat –, melyek a Palócföld 1985./3. számának második vitacikkében fordultak elő – felejtjük el. Külön köszönet illeti viszont a földidézettek kívül mindazokat, akik „vették a lapot”, és hajlandók voltak tovább gondolni, amit úgy lehet, nem eléggé szakszerű teoretikusként, de a magyar költészet iránti, mélyszéges tisztelettel exponáltam: a citoyen-magatartás korszerű vonatrainak megbecsülését, emberi szükségét, a teljességből ki nem hagyható politikai aktivitás értékének tudatát. S, nemcsak Magyar Józsefnek, Kassai-Végh Miklósnak, Karikó Sándornak, Simor Andrásnak, Németh Iános Istvánnak, Csepeli Szabó Bélának, Kerékgyártó T. Istvánnak tartozom köszönettel, akik értékes gondolatokkal álltak ez ügy mellé (vagy akár Petőczy Évának, aki félreértett és főleg a saját verseiről beszélt), hanem Petőcz Andrásnak is, aki második cikkében fölülbírálta saját álláspontját, s belátja, hogy ma is van a magyar költészetnek olyan területe, ahol minden leírt szó politikai tett, harc a létért, a magyarul szólás jogáért. Ha semmi más eredménye nem lett volna a vitának, mint ez a belátás, már megkönyebbülhetnék.

1985. dec. 15.

E SZÁMUNK SZERZŐI

Alföldy Jenő kritikus (Budapest); *Dr. Bakó Ferenc* muzeológus (Eger); *Csáky Károly* tanár (Ipolyság, Csehszlovákia); *Dr. Kapros Márta* muzeológus (Balassagyarmat); *Kriston Vízi József* muzeológus (Kecskemét); *Nagy Zoltán* tanár (Salgótarján); *Dr. Praznovszky Mibály* muzeológus, a Nógrádi Sándor múzeum igazgatója (Salgótarján); *Varga Csaba* író (Budapest); *Vonsik Ilona* muzeológus (Salgótarján); *Dr. Zólyomi József* muzeológus, a Palóc Múzeum igazgatója (Balassagyarmat).

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG ELNÖKE:

Dr. Horváth István

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI:

Csik Pál

Dr. Fancsik János

Fűzesi István

Németh János István

Dr. Szabó Károly

Dr. Tamáskovics Nándor

Tóth Elemér

A SZERKESZTŐSÉG TAGJAI:

Dr. Bacskó Piroska (cikk, tanulmány)

Kojnok Nándor (szépirodalom)

Dr. Praznovszky Mibály (hagyomány)

Czinke Ferenc (művészet)

Pál József szerkesztő (kritika)

Főszerkesztő: **BARANYI FERENC**

A Nógrád Megyei Tanács VB művelődési osztályának lapja,

Főszerkesztő: BARANYI FERENC. Szerkesztőség: 3100 Salgótarján, Arany János út 21. Telefon: 14-386.

Kiadja: a Nógrád Megyei Lapkiadó Vállalat. Felelős kiadó: *Bdint Tamás* igazgató. Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál, a posta hírlapüzleteiben és a Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR) Budapest V., József nádor tér 1. - 1900 - közvetlenül, vagy postautalványon, valamint átutalással a HELIR 211-96162 pénzforgalmi jelzőszámmal. Egyes szám ára 16 Ft, előfizetési díj fél évre 48 Ft, egy évre 96 Ft. Megjelenik kéthavonta. *Kéziratokat és rajzokat nem örvényünk meg és nem küldünk vissza.*

ISSN: 0553-1867.

Index: 23-923.

Készült a Nógrád Megyei Nyomdaipari Vállalat salgótarjáni telephelyén, 3,6 (A/5) ív terjedelemben. F. v.: *Kelemen Gábor* igazgató. 86.4219 N. S.

Ára: 16,- Ft

PALÓCFÖLD